

VU Research Portal

From police interrogation to police record

van Charldorp, T.C.

2012

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Charldorp, T. C. (2012). *From police interrogation to police record*. [PhD-Thesis - Research and graduation internal, Vrije Universiteit Amsterdam]. BOXPress.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

SUMMARY IN DUTCH / SAMENVATTING

Van politieverhoor naar proces-verbaal

In dit proefschrift maak ik inzichtelijk hoe politieagenten en verdachten het geschreven proces-verbaal co-construeren. De politieagent (P) en de verdachte (V) creëren gezamenlijk een geschreven versie van het gesproken verhaal. Ik laat dit proces zien aan de hand van materiaal dat ik zelf heb verzameld bij de politie. Dit materiaal, politieverhoren en processen-verbaal, verzamelde ik voor het NWO-project 'Intertekstualiteit in juridische settings: de interrelaties tussen gesproken taal en geschreven documenten in politieverhoren en strafrechtzaken' waarin het verhaal van de verdachte van politieverhoor tot rechtszitting wordt gevolgd. Nadat het College van procureurs-generaal toestemming had verleend om de politieverhoren bij te wonen en op band op te nemen werd ik relatief snel door de politie verwelkomd om dit type interacties op te nemen. De succesvolle veldwerkperiode leidde tot het verzamelen van materiaal dat normaal gesproken niet beschikbaar is voor het publiek. Deze fase van het onderzoek beschrijf ik in **hoofdstuk 2**.

Het materiaal voor mijn onderzoek bestaat uit 15 verhoren en processen-verbaal die ik tijdens het veldwerk heb verzameld. De verhoren vinden plaats met 11 verschillende agenten en 14 verdachten. De verdachten werden verhoord voor onder andere diefstal (met geweld), afpersing, bedreiging en heling. De verdachten waren tussen de 14 en 42 jaar oud ten tijde van het verhoor, hebben verschillende etnische achtergronden en de mate waarin ze met justitie in aanraking zijn geweest varieert. Niet alleen tussen de verdachten, maar ook tussen de agenten zijn er verschillen te beschrijven, bijvoorbeeld wat betreft etnische achtergrond, werkwijze, werkervaring en verhoorervaring. Sommige agenten bereidden zich voor op het verhoor door middel van het maken van een verhoorplan terwijl andere agenten dit niet deden. De manier waarop processen-verbaal werden opgeschreven en de manier waarop de agenten de activiteiten organiseerden (zoals het stellen van vragen, luisteren, typen, aantekeningen maken) verschilden niet alleen tussen de agenten onderling maar ook tussen de verhoren die door dezelfde agent werden afgenomen.

Na het transcriberen en een eerste inventarisatie van het materiaal bood de volgende puzzel zich aan. Het product – het proces-verbaal – liet drie verschillende schrijfstijlen zien: de monoloogstijl, de recontextualisatiestijl en de vraag-antwoordstijl. Echter, geen van deze schrijfstijlen leek op de soms informele, emotionele en vooral conversationele taal en interactie die ik had waargenomen in de verhoorkamer. De complete, gerecontextualiseerde en formele zinnen die zo nadrukkelijk werden gebruikt in de verbalen kon ik niet terugvinden in de opnames

van de verhoren. Daarnaast liet bijvoorbeeld de monoloogstijl de vragen van de verhoorder niet zien in de geschreven versie. Deze schrijfstijl deed het doen lijken alsof de verdachte zijn verklaring vrijwillig had verteld. Deze observaties leidden tot vragen over hoe een proces-verbaal wordt geconstrueerd. Aan de hand van de opnames, de processen-verbaal, de transcripties en een eerste inventarisatie van het materiaal heb ik twee belangrijke thema's geselecteerd en geanalyseerd vanuit een conversatieanalytisch perspectief. Zoals in **hoofdstuk 3** wordt beschreven hebben deze thema's geleid tot de volgende onderzoeksvragen: 1) Hoe worden de verhalen van de verdachten uitgelokt, geconstrueerd en opgeschreven tijdens het politieverhoor? 2) Hoe coördineren de gespreksdeelnemers het typen en praten tijdens de verschillende fases van het politieverhoor en wat voor invloed heeft dit op het schriftelijke proces-verbaal?

De eerste onderzoeksvraag wordt beantwoord in **hoofdstuk 4** van het proefschrift. In dit hoofdstuk laat ik zien hoe de verhalen van de verdachten worden getransformeerd wanneer ze opgeschreven worden. Hoewel de verdachte een grote rol speelt in het vertellen van zijn eigen verhaal, blijkt uit mijn analyses dat de processen-verbaal veelal aan de hand van P's agenda, in P's woorden, aan de hand van de vragen van P en geschikt voor het publiek van P worden opgeschreven.

Verhalen van de verdachten worden uitgelokt door de politieagent. Sommige agenten laten de verdachten een verhaal vertellen waarin enkel bevestiging wordt gegeven door middel van bijvoorbeeld 'ja's' of 'okee's.' Dit eerste type verhalen worden 'vrije' verhalen genoemd (*free stories*). Verdachten worden aangemoedigd om een langer verhaal te vertellen over wat er is gebeurd. Andere agenten onderbreken de verdachte al snel wanneer die begint met het vertellen van zijn verhaal. Dit tweede type verhalen vertellen worden 'gesuperviseerde' verhalen genoemd (*supervised stories*). De agent stuurt de verdachte in een bepaalde richting door het stellen van vragen, antwoorden als 'goed' of 'niet goed' te markeren, en middels het aansporen van het vertellen van de 'correcte' versie – de versie die de agent al eerder heeft gehoord van bijvoorbeeld een aangever of een getuige. Een derde manier van verhalen vertellen is wanneer de agent het verhaal 'oplegt' (*imposed stories*). P vertelt de verdachte dan bijvoorbeeld wat er heeft plaatsgevonden en welk aandeel V hierin heeft. De agent gebruikt dan bijvoorbeeld ja-nee vragen die de verdachte bevestigt of niet. Zulk soort ja-nee vragen zijn invloedrijk omdat ze het antwoord al vooronderstellen (zie Raymond, 2003), en weinig ruimte overlaten voor de verdachte om iets anders te zeggen.

Door het stellen van aanvullende vragen, door interrupties of omdat de agent zelf het verhaal vertelt (of een combinatie van deze strategieën), construeren en co-construeren de agenten het verhaal aan de hand van hun eigen structuur en chronologie. Inzichten vanuit de narratieve analyse-theorie (zie Labov & Waletzky, 1967) tonen aan dat het belangrijkste element van het verhaal, ook wel het *most reportable event* genoemd, in de transformatie van verhoor naar proces-verbaal

verandert van een onschuldig verhaal over ‘normale’ zaken naar een verhaal met intentionele acties. In dit geschreven verhaal zien we ook een aangepaste temporele volgorde van het verhaal waarbij de feiten zo gerelateerd worden aan tijd, locatie, richting en namen van mensen en plaatsen dat het verhaal een coherent geheel is.

Tegelijkertijd laat het geschreven verhaal niet zien hoe het verhaal tot stand is gekomen. De manieren waarop het verhaal is uitgelokt, verteld, of de manieren waarop er op het verhaal is gereageerd blijken niet uit het schriftelijke stuk. Vragen worden soms helemaal weggelaten (in de monoloogstijl) of ze zijn gerecontextualiseerd (“U vraagt mij of...”). In sommige processen-verbaal zijn de vragen wel opgenomen aan de hand van een vraag-antwoord structuur. Hoewel deze vorm van het proces-verbaal steeds meer wordt gebruikt (in ieder geval ten opzichte van een verzameling processen-verbaal uit de jaren '90) wordt deze structuur nog niet standaard toegepast.

De tweede onderzoeksvraag wordt beantwoord in **hoofdstuk 5** aan de hand van een gedetailleerde analyse van het typen en praten tijdens het politieverhoor. Verdachten en agenten oriënteren zich op het typen door de activiteiten veelal als sequentieel georganiseerde en separate activiteiten te beschouwen. Het komt ook voor dat typen en praten overlappen. Overlap komt voor wanneer de antwoorden voorspelbaar zijn, de typegeluiden kort zijn, of als P hardop voorleest wat hij op dat moment aan het typen is. Het typen laat zien dat de antwoorden ‘opschrijfbaar’ zijn en ook of een antwoord voorspelbaar is. Met andere woorden, hoe typen en praten georganiseerd zijn en hoe de deelnemers zich hierop oriënteren maakt inzichtelijk welke informatie van het verhaal van de verdachte belangrijk is voor het proces-verbaal.

De manier waarop gespreksdeelnemers typen en praten organiseren lijkt gerelateerd te zijn aan de verschillende fases van het verdachtenverhoor. De fases die in dit proefschrift onderscheiden worden zijn: 1) inleidende acties en ‘social talk’; 2) formulier invullen; 3) de cautie (de agent wijst de verdachte op zijn recht om te zwijgen); 4) sociaal verhoor; 5) zakelijk verhoor; en 6) ‘exit’ activiteiten. Tijdens deze verschillende fases worden er verschillende handelingen uitgevoerd. Bijvoorbeeld, gedurende de ‘social talk’ leren de verdachte en agent elkaar kennen. Bij het invullen van het formulier lopen de agenten een gestandaardiseerde lijst met vragen af en er wordt gevraagd naar feiten zoals naam, leeftijd en woonadres. Gedurende het zakelijke verhoor wordt er juist gevraagd naar het delict waarvoor de verdachte is aangehouden. Deze verschillende fases hebben verschillende doelen en veronderstellen dan ook een andere oriëntatie op het praten en het typen. Bijvoorbeeld, tijdens het invullen van het formulier zijn de vragen en antwoorden kort en er zijn gestandaardiseerde invulvelden. De vragen die gesteld worden tijdens het zakelijke verhoor vereisen vaak langere en complexe antwoorden. Het gaat hier over ‘waarheidsvinding’; er staat veel op het spel voor zowel de verdachte als de agent.

De analyses in dit proefschrift laten zien dat gedurende het sociale en zakelijke verhoor het typen een structurerende rol kan spelen in het verhoor. Door het typen tussen het praten te werpen en door de beurt te houden middels het typen, kunnen de agenten niet alleen controle uitoefenen op de interactie, maar ook op de inhoud en structuur van het proces-verbaal. Dat verdachten rekening houden met het typen blijkt uit de oriëntatie op de voorgeschreven toekenning van beurten en activiteiten. Ook zien we dat verdachten antwoorden ‘ten behoeve van het typen.’ Het typen vergroot daarmee de asymmetrische rol die er al bestond tussen de verdachte en agent.

Samenvattend maakt dit onderzoek inzichtelijk hoe processen-verbaal interactioneel geconstrueerd worden. Specifiek laat het onderzoek zien hoe verhalen in de verhoorkamer uitgelokt, verteld, getransformeerd en opgeschreven worden binnen deze institutionele setting van het politieverhoor. Daarnaast biedt de gedetailleerde analyse van het typen en praten tijdens het verhoor inzichten in de manier waarop participanten zich oriënteren op multi-tasking. De activiteit van het typen speelt een structurerende en controlerende rol in het verdachtenverhoor en beïnvloedt daarmee niet alleen de beurtwisseling tussen verdachte en agent maar uiteindelijk ook het proces-verbaal.

Om een completer beeld te krijgen van intertekstualiteit in het juridische proces zou toekomstig onderzoek meer fases kunnen onderzoeken waarin het verhaal geconstrueerd en gereconstrueerd wordt. Hiertoe behoren bijvoorbeeld de fases waarin de verdachte zijn of haar verhaal vertelt in interactie met vrienden, maatschappelijk werkers en de rechter-commissaris. Bovendien zijn er verschillende documenten die een rol spelen in de constructie van het verhaal van de verdachte. Toekomstig onderzoek op het gebied van multitasking in interactie zou baat hebben bij video-opnames en ‘keylogging’ software. Analyses aan de hand van videobeelden kunnen veel nauwkeuriger aangeven hoe blikrichting, lichaamshouding, gebaren en andere multi-modale aspecten een rol spelen in interactie. ‘Keyboard logging’ zou inzicht kunnen bieden in hoe gespreksdeelnemers hun aandacht verdelen tussen praten en andere activiteiten die zij op de computer verrichten.